

-
- українські перспективи : монографія / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : К. І. С., 2004. – 112 с. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/en_33582maket_competence_eng_ost.pdf.
15. Печчеи А. Человеческие качества / А. Печчеи. – М. : Прогресс, 1985. – 312 с.
16. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті [Електронний ресурс] / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : монографія / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : К. І. С., 2004. – 112 с. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/en_33582maket_competence_eng_ost.pdf.
17. Про Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа) : Постанова Колегії МОН України, Президії АПН України від 22.11.2001 р. № 12/5–2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2712/.
18. Розумний М. Соціальна некомпетентність та шляхи її подолання [Електронний ресурс] / М. Розумний. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/pidruchnuku/21/26.pdf>.
19. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни / М. Селигман; [пер. с англ.]. – М. : София, 2006. – 368 с.
20. Сравнительный анализ финансирования гражданских космических программ России, Китая, Индии и США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tssonline.ru/articles2/sputnik/sravnitelni-analiz-finansirovaniya/>.
21. Стуф А. Что есть компетенция? Конструктивистский подход как выход из замешательства [Электронный ресурс] / А. Стуф, Р. Мартенс, Х. Хероен; [пер. с англ.]. – Режим доступа: <http://www.ht.ru/press/articles/print/art26.htm>.
22. Тридцать ошибок учебно-воспитательного процесса в общеобразовательной школе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravlib.ru/pedagogika7.html>.
23. Философская энциклопедия. – М. : Директмедиа Паблишинг, 2006. – 400 с.
24. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Ю. Хабермас. – М., 2003. – С. 121.

Summary

Zanfirova T., Zoska Y. Competence as an Acquired Virtue. The main focus of this article is to review the virtues that form the human being as a person. Draws attention to the practical absence of dating students with natural or acquired virtues of man. It is shown that the competence can be considered as acquired virtue. Keywords: education, ethics, natural virtues acquired virtues, competence.

УДК 37.01

© **Наталія Шуст**
Національний авіаційний університет (м. Київ)

КОМПЕТЕНЦІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТНЬОЇ ІННОВАТИКИ

Освіта – стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету держави. У доповіді міжнародної комісії з освіти ЮНЕСКО було визначено основні, глобальні компетенції, сформульовано «чотири основи», на яких базується освіта: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом, навчитися жити. Ключові слова: освіта, вища освіта, європейська вища освіта, інноватика, освітня інноватика, інноваційна освіта, компетенції, соціальна компетентність.

Загальною світовою тенденцією є базування освіти на сучасних інноваційних технологіях. Основними складовими частинами освітньої інноватики є: а) теорія створення інновацій у системі освіти; б) методологія сприйняття, оцінки та інтерпретації нового у філософії, соціології, дидактиці; в) технологія і досвід практичного застосування освітніх інновацій. Зазначені складники утворюють ядро освітньої інноватики, яке об'єднує система взаємопов'язаних понять і структурних положень [1].

Характерною особливістю системи освіти є розвиток напряму наукового знання – освітньої інноватики. Мотивацією цієї галузі є суперечності між фундаментальними науковими

знаннями і складністю їх практичного використання, між фазою створення нового педагогічного знання і фазою його впровадження як інноваційного.

Освітня інноватика віддзеркалює сутнісний зв'язок теорії і практики освітньої діяльності, визначає її норми, які характерні для інноваційних перетворень, органічно об'єднує процеси створення і впровадження новацій на практиці.

Інноваційність в освіті визначається соціально-філософським аспектом. Так, в кінці 70-х років автори Доповіді Римському Клубу сформулювали уявлення про основні типи навчання, розуміючи навчання в широкому значенні – як процес зростання досвіду як індивідуального, так і соціокультурного. Водночас були визначені типи навчання: «підтримуюче навчання» та «інноваційне навчання». «Підтримуюче навчання» (maintenance learning) – процес та результат такої навчальної та освітньої діяльності, яка направлена на підтримку, відтворення соціокультурної системи в цілому. Такий тип навчання забезпечує наступність соціокультурного досвіду.

«Інноваційне навчання» (innovative learning) – процес та результат такої навчальної та освітньої діяльності, що стимулює вносити інноваційні зміни в існуючу культуру, соціальне середовище [2]. Такий тип навчання та освіти стимулює творчий пошук на основі наявного досвіду.

Поняття «інновація» відноситься не стільки до створення та поширення нововведень, скільки до змін, які мають істотний характер і супроводжуються новизною в діяльності та мисленні. Водночас, категорія новизни відноситься не стільки до часу, скільки до якісних рис змін.

Традиційна організація загальної освіти в більшій мірі відповідає завданню відтворення існуючих соціальних відносин, соціальних установок.

В сучасних умовах, коли формується нова система цінностей, нові моральні стандарти, а динаміка процесу соціальних змін ускладнює прогноз того, які цінності і стандарти поведінки можуть забезпечити адекватність соціальної поведінки у майбутньому, особливої ролі набуває:

- широка організація компаративних досліджень з метою виявлення кращих світових практик і організації продуктивного міжнародного співробітництва в галузі освіти;
- апробація та впровадження інноваційних освітніх систем з широким використанням інформаційних технологій;
- створення умов і можливостей для свободи вибору в освіті;
- дослідження і реалізація сучасних підходів до реального забезпечення рівного доступу всіх громадян до якісної освіти;
- забезпечення безперервності освіти протягом усього життя.

А умовою постійного вдосконалення національної системи освіти та пошуку нових ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг набуває соціокультурна підтримка індивідуальності і формування соціальної компетентності особистості.

Освіта до пріоритетів сьогодення відносить уміння оперувати такими вміннями та знаннями, що задовольняють потреби сучасного суспільства, підготують особистість до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому, важливим нині є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовими змінюватись та адаптовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись впродовж життя.

Аналізуючи досвід освітніх систем, науковці європейських країн вважають [3; 6; 12], що набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу. Саме тому, важливим є дослідження самого поняття компетентності, розуміння, які саме компетенції і як необхідно формувати, що має бути результатом навчання. Переглянуто та внесено зміни до навчальних програм, які спрямовані на створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання базувались на досягненні студентами необхідних компетенцій.

Більшість науковців визначають необхідність визначити, відібрати та ґрунтовно ідентифікувати обмежений набір компетенцій, які є найбільш важливими у підготовці майбутніх фахівців [3; 6; 12].

Найвагомішими та найбільш інтегрованими компетенціями є ті, що сприяють досягненню успіхів у житті, підвищенню якості суспільних інститутів, відповідають різноманітним сферам життя [3; 12].

Створення умов для набуття необхідних компетенцій впродовж всього життя сприятиме:

- продуктивності та конкурентності людини на ринку праці;
- скороченню безробіття завдяки розвиткові гнучкої (адаптованої) та кваліфікованої робочої сили;
- розвиткові середовища для інноваційних перетворень в умовах глобалізації та конкуренції.

Впровадження компетенцій у зміст освіти та запровадження вимірів у систему моніторингу якості освіти відбувається поступово, супроводжується широким обговоренням та ґрунтовним науково-методичним інструментарієм. Оскільки поняття компетентності, ключових компетенцій є досить багатограним, його визначення й трактування постійно є предметом наукових дискусій [10; 11; 12; 13; 14].

Так, Міжнародна комісія Ради Європи в своїх документах [16; 17] розглядає поняття компетентності як загальні або ключові, вміння, базові вміння, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опорні знання.

На думку експертів Ради Європи, компетентність передбачає:

- спроможність особистості сприймати та відповідати за індивідуальні й соціальні потреби;
- комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.

Експерти країн Європейського Союзу визначають поняття компетентності як здатність застосовувати знання й уміння що забезпечує активне застосування навчальних досягнень у нових ситуаціях. В останніх публікаціях ЮНЕСКО поняття компетентності трактується як поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень, що повсякденно застосовуються людиною та розглядається як: здатність застосовувати знання та вміння ефективно й творчо в міжособистісних відносинах – ситуаціях, що передбачають взаємодію між людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях. А відповідно – компетенції розглядаються як поняття, що логічно походять від ставлень до цінностей, та від умінь до знань [1; 2].

Згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано проводити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти, виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній сфері діяльності. Починаючи з 80-х років, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) розпочала свої дослідження в цьому напрямку. Фахівці цієї організації впродовж декількох років збирали й аналізували дані про освіту в різних країнах з позицій її результативності та ефективності, що дало змогу визначити систему освітніх індикаторів. Країни-члени ОЕСР прийшли до висновку, що не в достатній кількості досліджень проаналізовані теоретичні та концептуальні засади з питань компетенцій. Організація економічного співробітництва та розвитку нині детально розглядає та спрямовує свою діяльність на вирішення проблеми впровадження компетенцій у зміст освіти.

Напрацювання ОЕСР [3] ґрунтуються на положеннях, які сьогодні є базовими для більшості відповідних досліджень організацій і фахівців, що працюють у цьому напрямі. Основними є такі положення:

- формування компетенцій є результатом взаємодії багатьох різноманітних чинників;
- сучасне життя водночас вимагає від людини набуття певного набору, комплексу компетенцій, які називаються ключовими;
- вибір найважливіших загальних компетенцій, що називаються ключовими, має відбуватися на фундаментальному рівні, враховуючи актуальні світоглядні ідеї щодо суспільства й особистості та їх взаємодії;
- має бути врахований вплив культурного стану суспільства, країни;
- на відбір та ідентифікацію ключових компетенцій впливають суб'єктивні чинники, пов'язані з самою особистістю: вік, стать, соціальний статус;
- визначення та відбір ключових компетенцій потребує широкого вивчення серед різних фахівців та представників різноманітних соціальних сфер. Тільки за цих умов можна здійснити

відбір, ідентифікацію та забезпечити подальший розвиток ключових компетенцій населення та відповідні фактори їх розвитку.

Представивши різні підходи до визначення поняття ключових компетенцій, які склались завдяки зусиллям міжнародних освітніх інституцій [3], слід відзначити, що дискусія, котра триває впродовж останніх 10 років, дала змогу багатьом країнам зробити власні узагальнення й визначення, однак основна роль у розробці проблем ключових компетенцій належить міжнародним організаціям. Саме вони спробували узагальнити доробок педагогів з різних країн світу.

В результаті аналізу, проведеного в рамках цього дослідження, було виявлено, що:

1. Виокремлення та визначення поняття ключових компетенцій пов'язане: зміною освітньої парадигми та з кінцевим результатом будь-якого освітнього процесу чи набутого досвіду.

2. За визначенням багатьох міжнародних експертів, поняття ключових компетенцій належить до сфери узагальнених понять, що містить комплекс різних компонентів – знань, умінь, навичок, взаємовідносин, цінностей та інших чинників, що становлять особистісні й суспільні аспекти життя та діяльності людини і від яких залежить особистий та суспільний прогрес.

3. Змістовніше класифікацію ключових компетенцій стали розглядати країни-члени ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) шляхом широких дискусій серед світової освітянської громадськості. Запропоновану класифікацію багато країн прийняли як стратегічну умову для впровадження освіти впродовж життя. Концептуальні положення, що стосуються набуття ключових умінь і компетенцій, увійшли до рекомендацій міжнародної спільноти (Біла книга, яку розробила Європейська Комісія; План дій Євросоюзу та Ради Європи, 2009; План дій з навичок та мобільності Єврокомісії, 2009 та ін.) [2].

Як зазначають міжнародні експерти, значну роль у визначенні ключових компетенцій відіграє контекст застосування. Незалежно від країн і суспільств громадяни виконують однакові функції впродовж життя. Оскільки основна маса дорослих є водночас працівниками й студентами, батьками та піклувальниками, учасниками різноманітних видів дозвілля, політичної, культурної та інших видів діяльності, тому основна функція суспільства – дати змогу всім громадянам стати повноцінними членами цих різноманітних громад.

Окресливши основні підходи до визначення поняття ключових компетенцій, зарубіжні експерти виділяють основну їхню рису: ключові компетенції мають стати сприятливими для всіх членів суспільства, тобто відповідними всім незалежно від статусу, раси, культури, сімейного стану та мови. Окрім того, ключові компетенції мають бути узгодженими не тільки з етнічними, економічними та культурними особливостями й конвенціями відповідного суспільства, а й відповідати пріоритетам та цілям спільноти і носити особистістю орієнтований характер.

Спрямованість системи освіти на засвоєння системи знань, яка була традиційною й виправданою ще декілька десятиліть тому, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує істотного посилення самостійної продуктивної діяльності студентів, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати соціальні та професійні проблеми, орієнтуватись у соціумі.

Головним стимулом для розвитку зусиль у галузі компетентнісного підходу стали вимоги бізнесу та підприємництва [15]. Сучасні роботодавці із більшості країн не мають претензій до рівня технічних знань випускників вищих навчальних закладів, проте вони часто відзначають як недолік сучасної освіти – невпевненість випускників, відсутність досвіду при інтеграції і застосуванні знань у процесі прийняття рішень. Зазначимо, що за статистикою більшість людей приймає протягом дня близько 1000 рішень, більшість із них – неважливі, але деякі – набувають вирішального значення. Допомогти учням навчитись знаходити правильні рішення у конкретних ситуаціях, навчальних, життєвих, потім – професійних, – одне із завдань освіти.

Діяльність особистості, зокрема й засвоєння будь-яких знань, умінь і навичок, складається з конкретних дій, операцій. Виконуючи ці дії, розмірковуючи над їх виконанням, усвідомлюючи потребу в них та оцінюючи їх важливість для себе або для суспільства, особистість тим самим розвиває компетентність в тій чи іншій життєвій сфері. Якщо сфера життя, в якій особистість відчуває себе здатною ефективно функціонувати (тобто бути компетентною), є достатньо широкою, йдеться про так звані ключові чи життєві

компетентності. Якщо ж компетентність поширюється на вузьку сферу, наприклад, у рамках певної наукової дисципліни, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність.

Під компетентністю майбутнього фахівця розуміють: відповідним чином структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються у процесі навчання. Вони дозволяють йому визначати, тобто ідентифікувати і розв'язати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності. Поняття «компетентність» є інтегративним, і містить в собі такі аспекти: готовність до цілепокладання, готовність до дії, готовність до оцінки, готовність до рефлексії.

Література

1. Shust Natalia. Ukrainian higher education on the way to global Partnerships // Word Congress-Developing global partnerships, New-York city, February 18-20, 2008, Page 65-66.
2. Shust Natalia. Ukrainian higher education // International Initiatives, Washington, DC, 2009, page 15-21.
3. Shust Natalia. Bridging the Gap Between Internationalization and Multicultural Education // American council on education publications on, Washington, 2009, page 43-57.
4. Компетентностный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (методологические и методические вопросы): методическое пособие: Изд. 2-е./ В.И. Байденко. – М., 2006.
5. Компетентностный подход и теория контекстного обучения: Материалы к четвертому заседанию методологического семинара 16 ноября 2006 г. / Вербицкий А.А. – М., 2006.
6. Компетентность как индикатор человеческого капитала: Материалы к четвертому заседанию методологического семинара 16 ноября 2004 г. / В.В.Рябов, Ю.В.Фролов. – М., 2006.
7. Компетентностный подход в преподавании социально-гуманитарных дисциплин: Метод. Пособие / Макаров А.В., Жук О.Л., Дроздова Н.В. – Мн.: РИВШ, 2006.
8. Досвід і проблеми здійснення регіональної програми компетентісно спрямованої освіти (на прикладі Донеччини). – Запоріжжя, 2006.
9. Життєтворчість особистості: концепція, досвід, проблеми: науково-методичний збірник / За ред. І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. – Запоріжжя, 2006.
10. Проектний підхід до компетентісно спрямованої освіти: науково-методичний збірник / За наук. ред. І.Г. Єрмакова, В.В. Нечипоренко, В.І. Прокопенко. – Т.1-2. – Запоріжжя, 2006.
11. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник / За ред. І.Г. Єрмакова. – Запоріжжя, 2005.
12. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании / Зимняя И.А. – М., 2004.
13. Компетенции: к освоению компетентного подхода / В.И.Байденко. – М., 2004.
14. Компетентностный подход и теория контекстного обучения / А.А. Вербицкий. – М., 2004.
15. Функционально-сетевые модели компетентного подхода для описания интеграции образования, науки, производства / В.В.Ищенко, З.С. Сазанова. – М., 2007.
16. О возможности построения единого макета образовательного стандарта стран СНГ как динамичной модели нормы качества высшего образования / В.И. Байденко, В.Ф. Пугач, Н.М. Розина, Н.А. Селезнева, В.Т. Федин. – М., 2006.
17. Использование зарубежного опыта при разработке государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования РФ нового поколения (на примере США, ФРГ, Великобритании): Информационно-методическое пособие для разработчиков ГОС ВПО / К.Н. Цейков, О.Л. Ворожейкина, Л.Н. Тарасюк. – М., 2006.
18. Методические основы проектирования государственных образовательных стандартов: Учебная программа / В.И. Байденко. – М., 2005.
19. Теоретико-методологические проблемы комплексного исследования и проектирования содержания высшего образования: Экспериментальная учебная программа / В.Л. Кошелева. – М., 2006.

Summary

Shust N. Competence in Educational Innovation. Education is a strategic resource of socio-economic, cultural and spiritual development of society of improvement of welfare of people of providing of national interests of strengthening of international authority of the state. In the lecture of international commission by education UNESCO basic global jurisdictions were marked, formulating four bases, which education – is based on to learn, to cognize, learn to work, learn to live together, to learn to live. Keywords: education, higher education, European higher education, innovatika, education innovatika, innovative education, jurisdictions, social competence.